

Građanske i socijalne kompetencije, motivacija i unutarnje snage koje utječu na aktivaciju mladih

Smjernica Mreže za aktivaciju mladih

Ova publikacija je isključiva odgovornost Udruge Zamisli.

Kontakt korisnika za više informacija o publikaciji i projektu:

Udruga Zamisli
Avenija Marina Držića 71/A
10 000 Zagreb
mob.: 091 594 72 88
<https://zamisli.hr/>

Kontakti za više informacija o EU fondovima:

Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije
Miramarska cesta 22, 10 000 Zagreb
tel. 01 6400 600
fax. 01 6400 600
fondovi@mrrfeu.hr
<https://razvoj.gov.hr/>
www.strukturnifondovi.hr

**GRAĐANSKE I SOCIJALNE KOMPETENCIJE,
MOTIVACIJA I UNUTARNJE SNAGE KOJE
UTJEČU NA AKTIVACIJU MLADIH**

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

Smjernica

GRAĐANSKE I SOCIJALNE KOMPETENCIJE, MOTIVACIJA I UNUTARNJE SNAGE KOJE UTJEČU NA AKTIVACIJU MLADIH

Sadržaj:

1. UVOD	1
2. PREGLED PROBLEMA	6
3. PREGLED ISTRAŽIVANJA O PARTICIPACIJI MLADIH, DOKUMENATA I DOBRIH PRAKSI	7
3.1. Kompetencije potrebne za građansku participaciju	12
3.2. Motivacija i spremnost mladih na društveni angažman	15
3.3. Primjeri dobre prakse aktivnog sudjelovanja mladih	19
3.3.1. Društveno korisno učenje u suradnji organizacija civilnog društva i fakulteta	19
3.3.2. Volontiranje u odgojno – obrazovnim ustanovama	21
3.3.3. Građanski odgoj i obrazovanje u formalnom odgojno-obrazovnom sustavu	22
4. ZAKLJUČCI	24
5. PREPORUKE	26
6. POPIS IZVORA I LITERATURE	28

1. UVOD

Nacionalni program za mlade Republike Hrvatske (2009) određuje mlade kao dobnu skupinu između 15. i 30. godine života. Ovakvo dobno određenje nije općeprihvaćeno u svim javnim politikama pa se tako u službenim statistikama najčešće odvojeno prati populacija maloljetnih mladih do navršene 18. godine života. Prema Konvenciji o pravima djeteta (1989) djeca su osobe do navršene 18. godine života čime se razdoblje djetinjstva u jednom dijelu podudara s razdobljem mladenaštva. Iduće razdoblje mladenaštva odnosi se na rane godine punoljetnosti (mlađe punoljetnike) od 18. do 21. godine te se na to razdoblje odnose i neke posebne kazneno-pravne odredbe kojima se štite maloljetnici i mlađi punoljetnici. Od 18. godine, mladi u Hrvatskoj imaju pravo glasa, a time i puno pravo političke participacije te im se otvaraju neke nove mogućnosti poput dobivanja vozačke dozvole i konzumacije alkoholnih pića.

Ujedinjeni Narodi za statističke potrebe definiraju mlade kao dobnu skupinu do 24. godine života, Europska unija za potrebe razvoja svojih javnih politika mlade povremeno promatra kao dobnu skupinu od 15. do 24. godine, a povremeno sve do 30. godine života. Brojna istraživanja i javne politike u svijetu, EU i u Hrvatskoj pokazale su da je korisno mlade promatrati kao populaciju do 30. godine, a u suvremenom svijetu u nekim slučajevima i do 35. ili čak 40. godine života, osobito kada se razmatra proces osamostaljivanja i samostalnog stanovanja, razni oblici društvene intervencije u cilju poboljšanja ukupnog društvenog položaja mladih (Nacionalni program za mlade, 2009). Neke ekonomske mjere koje se odnose na podršku mladima traju i do 45. godine života.

Razdoblje mladosti, odnosno razdoblje između djetinjstva i odrasle dobi kada se događaju određeni procesi vezano za prelazak iz sustava obrazovanja u rad koju prati određena razina emancipacije i osamostaljivanja, karakterizira i razvoj psihofizičke i društvene zrelosti te u toj životnoj fazi formiranje vlastitih stavova i mišljenja doseže svoj vrhunac. U ovoj smjernici bavit ćemo se pitanjem građanskog sudjelovanja

mladih, učestalošću i oblicima sudjelovanja s naglaskom na unutarnje razloge koji doprinose sudjelovanju kao što su motivacija i kompetencije.

Nacionalni program za mlade (2009) naglašava kako je društvena skupina mladih unutar sebe heterogena. Štoviše, te razlike odnose se na stupanj fizičke i psihosocijalne zrelosti, ali i na društveni i pravni položaj. Na mlade se više ne odnose svi oblici skrbi i zaštite koji se odnose na djecu, ali mladi još nemaju sve mogućnosti dostupne odraslima jer razdoblje mladenaštva ponekad donosi rizike koji zahtijevaju planiranu društvenu reakciju i dodatnu društvenu podršku. Nadalje, iako zbog dobne heterogenosti postoje brojne razlike, mladi dijele i neke zajedničke životne izazove i to posebice one koji se vezuju za prijelaz iz uloge uzdržavane osobe prema ulozi osamostaljivanja i zasnivanja vlastitih obitelji te prijelaz iz sustava obrazovanja u zapošljavanje. Međutim, suvremeni način života i zahtjevi tržišta rada za sve kvalificiranijom radnom snagom uvjetuju sve dulja razdoblja uključenosti u obrazovni sustav kao i sve kasnije zapošljavanje. Rezultat toga je produljenje dobne granice mladenaštva kao i trajanje obrazovanja pa tako i osamostaljivanja i zasnivanja vlastite obitelji. Mladi u većini europskih zemalja pa tako i u Republici Hrvatskoj prvi brak sklapaju sve kasnije te se kasnije odlučuju na prokreaciju (Nacionalni program za mlade, 2009).

U razdoblju između 18. i 25. godine najveći broj mladih završava obrazovanje i uključuje se ili se pokušava uključiti u tržište rada. Arnett (2004) navodi kako osobe od 18 do srednjih 20-ih godina života prolaze kroz period "nadolazeće odraslosti". Taj period obilježava pet karakteristika: to je vrijeme istraživanja identiteta, različitih mogućnosti, posebice u ljubavi i poslu; to je period nestabilnosti; to je period kada su osobe usmjerene na sebe; to je period u kojem se osobe osjećaju ni kao adolescenti niti kao odrasli; to je period mogućnosti u kojem osobe imaju priliku promijeniti svoj život, ali isto tako, period niza odluka koji stoji pred mladima, a koje će imati utjecaj na njihov daljnji razvoj i život. Arnett (2004) tako navodi da u ranim dvadesetima mladi sve češće upisuju fakultete kako bi stekli obrazovanje potrebno za pronalazak

“dobrog posla”. Međutim, često nemaju ideju što bi za njih to bilo i to je nešto što tek trebaju otkriti. Ovo je period kada mladi upisuju fakultete, ali od njih ponekad odustaju i upisuju nešto drugo što bi više odgovaralo njihovom identitetu. Slično je i sa zapošljavanjem. Mladi kroz svoje dvadesete godine mijenjaju niz poslova s ciljem otkrivanja onoga što zapravo žele raditi, u čemu su najbolji te kako se njihove sposobnosti i interesi poklapaju s onim poslovima koji su dostupni (Arnett, 2004).

Kada se pogledaju partnerski odnosi u tom periodu, mladi istražuju mogućnosti, ulaze i izlaze iz različitih ljubavnih odnosa, stječući različita iskustva, istražuju kakvu osobu točno žele za dugoročnog partnera te što ne žele u ljubavnoj vezi (Arnett, 2004.). Period nadolazeće odraslosti, osim ljubavi i posla, za mlade znači osvještavanje, a često i učvršćivanje svog svjetonazora i sustava vrijednosti (Arnett, 2004).

Budući da se smjernica primarno bavi građanskim sudjelovanjem mladih, važno je za potrebe daljnje rasprave **definirati građansku participaciju ili sudjelovanje mladih**. Različite oblike participacije mladih moguće je prema Kovačić i Ćulum (2015:31) podijeliti u tri kategorije: (a) mladi se organiziraju oko pitanja koje sami izaberu ili problema čijem rješavanju žele doprinijeti, (b) odrasli potiču uključivanje mladih u društvene strukture te (c) mladi i odrasli zajedno djeluju međugeneracijskim partnerstvima. Oblici participacije mogu se razlikovati, ali u znanstvenoj zajednici postoji suglasje da građansko sudjelovanje mladih podrazumijeva da mladi sudjeluju u institucijama i odlukama koje utječu na njihov život (Checkoway, 1995; Rajani, 2000; Rajani, 2001; Sherrod, Torney-Purta i Flanagan, 2010; prema Kovačić i Ćulum, 2015). Premda neki autori (Ekman, Amna, 2012, prema Kovačić i Ćulum, 2015) smatraju da je svaka vrsta građanske participacije istovremeno i politička, u većini politoloških i socioloških tekstova ipak nalazimo razlikovanje civilne i političke participacije.

Osnovna razlika je u cilju same participacije, odnosno je li cilj participacije utjecati na političku odluku ili je to pomoć, zajednička aktivnost i doprinos rješavanju određenog

problema. Participacija mladih nije konačni cilj, već je ona način postizanja pozitivnih društvenih promjena u životima mladih ljudi, kao što se to naglašava u publikaciji o revidiranoj Europskoj povelji o participaciji mladih (2015:9)¹ stoga svjedočimo većem broju inicijativa na različitim razinama kojima se nastoji promovirati i osnaživati participaciju mladih te prepoznati njene nove oblike, a Europska povelja o participaciji mladih Vijeća Europe je svakako jedan od važnijih dokumenata koji ima tu funkciju.

Participacija će se sukladno dostupnoj literaturi (Walther, Hejl i Jensen, 2002; prema Kovačić i Ćulum, 2015) u nastavku ovog teksta promatrati u odnosu na: a) motiviranost i voljnost za participaciju - koliko su mladi spremni sudjelovati i što ih motivira na sudjelovanje, b) kompetencije za participaciju – pretpostavka je da mladima nedostaju kompetencije potrebne za djelotvornu participaciju; c) mogućnosti za participaciju – koliko mladi uopće imaju prilike sudjelovati s obzirom na to da participaciju ne možemo promatrati izdvojeno iz okoline u kojoj se događa i u odnosu na druge postojeće dionike i institucije. Za razumijevanje angažmana mladih svakako treba obratiti pažnju na neke vanjske okolnosti koje (ne)omogućavaju ili (ne)potiču participaciju, naglašavaju Kovačić i Ćulum (2015:32), opisujući participaciju kao relacijski koncept koji je ovisan o strukturnim mogućnostima.

Rad s mladima upravo je jedan od mehanizama kojim se građanska participacija mladih može poticati i podržavati te kojim se mogu razvijati kompetencije potrebne za sudjelovanje kao i motivacija za sudjelovanje. Iako rad s mladima ne usmjerava izravno mlade na pojedine oblike participacije, tim radom mogu se kritički analizirati različiti oblici participacije te produbiti znanja i vještine potrebne za sudjelovanje. Rad s mladima tako će osim znanja razvijati i vještine kritičkog i analitičkog mišljenja o temama važnim za suvremena demokratska društva kao i postavljati pitanja o vlastitim ulogama u tim procesima, stoga je prema Kovačić i Ćulum (2015:32) "rad s

¹ Izvor: <https://rm.coe.int/16807023e0>

mladima umijeće postavljanja pitanja koja tematiziraju odnos pojedinca (mlade osobe) i društva".

Utjecaj okoline na građansku participaciju mladih višestruko je analizirana tema. Iz stavova utvrđenih istraživanjima provedenim unutar Mreže za aktivaciju mladih (2021), utvrđeni su neki poticaji vezani uz okolinu.

Stavovi	Prosječne vrijednosti
„Imam podršku bliskih osoba u situaciji kada moram donijeti važnu životnu odluku.“	4,20
„Važno mi je da me društvo kao cjelina ne osuđuje vezano uz moju aktivaciju.“	3,66
„Za aktivno sudjelovanje u zajednici potrebni su mi poticanje ili pozitivna reakcija društva kao cjeline.“	3,55

U fokusnim grupama koje je također provodila Mreža za aktivaciju mladih, mladi ispitanici/ice često su naglašavali utjecaj okoline na njihov angažman, bilo da je taj utjecaj bio poticajan ili destimulirajući. Međutim, daljnja rasprava u ovoj smjernici bit će fokusirana na unutarnje resurse mlade osobe, među kojima su svakako **motivacija** i **kompetencije za sudjelovanje**, kao i na društvene mehanizme kako ove unutarnje resurse možemo razvijati i podržavati.

2. PREGLED PROBLEMA

Imajući u vidu društvenu razinu, ključno je mladima otvarati prilike za aktivno sudjelovanje te prilikom donošenja odluka i javno političkih mjera uzimati u obzir njihov doprinos i mišljenje. Nepostojanje sustavnih prilika za uključivanje mladih i ignoriranje njihovog doprinosa i poruka je sustavna prepreka njihovoj participaciji. Nedostatak participativne političke kulture i stavovi građana prema participaciji općenito također utječu na mlade i mogu biti neodržavajući čimbenik njihovoj participaciji.

Također, mladima treba osigurati prilike za razvoj kompetencija potrebnih za sudjelovanje, a to su primarno građanske i socijalne kompetencije, uključujući kritičko mišljenje, analitičke i participacijske vještine te osnovna pravna, medijska i digitalna pismenost. Nepostojanje prilika da mladi razviju ove vještine u formalnom odgojno-obrazovnom sustavu i neformalnim obrazovanjem su sustavne prepreke participaciji mladih.

Vezano za same mlade osobe, u društvu ponekad prevladava **mit o inertnosti i nezainteresiranosti mladih** koji se ogleda u svakodnevnom svjedočenju diskursu koji mlade karakterizira kao nezainteresirane, pasivne i apolitične osobe. Međutim, važno je temeljito istražiti podatke prije donošenja takvih zaključaka. Nedostatak motivacije mladih za sudjelovanjem te nedovoljna razvijenost njihovih kompetencija su također neki problemi kojima ćemo se baviti u ovom dokumentu.

Henn i sur. (2002; prema Kovačić i Ćulum, 2015:18) "upozoravaju na diskrepanciju u percepciji koncepta politike između pripadnika mlađe i starije populacije". Mladi mogu biti slabije zainteresirani za teme kojima se konvencionalne političke stranke bave, kao i na načine konvencionalne participacije, "dok su teme od interesa mladih mnogo više usmjerene prema postmaterijalističkom diskursu" (Kovačić i Ćulum, 2015:18).

3. PREGLED ISTRAŽIVANJA O PARTICIPACIJI MLADIH, DOKUMENATA I DOBRIH PRAKSI

Istraživanje percepcije i stavova ispitanika o građanstvu (Gvozdanović, 2015:21) kojim su obuhvaćene punoljetni stanovnici Hrvatske pokazalo je da "**participativna politička kultura u Hrvatskoj nije naročito razvijena**". Građani su u većoj mjeri spremni promatrati procese ili se informirati o njima, a manje su spremni djelovati te stoga možda ne treba čuditi da sami svoju mogućnost utjecaja na političke procese procjenjuju niskim kao i vlastito **političko povjerenje** te **responzivnost političkih institucija** (80,2% ispitanih smatra da je većina političara u politici samo zbog osobne koristi). Iste osnovne tendencije vidimo i kod mladih. Da mladi percipiraju iste društvene probleme kao i odrasli, potvrđuju različita istraživanja (Gvozdanović i suradnici, 2018-2019; Kovačić i Ćulum, 2015). Mlađa, ali i starija generacija uglavnom ističe probleme poput nezaposlenosti, nepotizma i gospodarskih problema kao najvažnije probleme hrvatskog društva (Kovačić i Ćulum, 2015). Nalazi ovog istraživanja komplementarni su nalazima studije vrijednosti European Values Study (2008) na cjelokupnoj populaciji.

Iz spomenutih istraživanja saznajemo da je slična percepcija o ključnim društvenim problemima kod osoba različite dobi, a razlika se pojavljuje kod viđenja vlastite uloge i mogućnosti utjecaja pri čemu stariji biraju konvencionalnije načine sudjelovanja (češće sudjeluju na izborima i u javnim savjetovanjima), a mlađi preferiraju druge oblike sudjelovanja (Kovačić i Ćulum, 2015:16). I neki drugi autori kao što su Henn i sur. (2002; prema Kovačić i Ćulum, 2015) dolaze do istih zaključaka i naglašavaju važnost prepoznavanja promjenjivosti oblike participacije kroz vrijeme te dodatno naglašavaju da iako su mladi možda manje zainteresirani za konvencionalne teme i oblike participacije, ne treba ih nužno smatrati manje aktivnima jer se oni više od starijih aktiviraju u pojedinim novijim područjima kao što su zaštita prava životinja, očuvanje okoliša i smanjivanje društvene nejednakosti. Važnost podrške novim i inovativnim oblicima participacije mladih naglašava i studija Vijeća Europe iz 2017.

godine².

Razina političke participacije u Hrvatskoj slična je inozemnim, osobito europskim trendovima pri čemu studenti izražavaju nešto višu spremnost na političku participaciju, a ostale skupine mladih su nešto pasivnije (Kovačić, 2014; prema Kovačić i Ćulum 2015). Ipak, donekle mogu zabrinuti podaci da ukupna razina participacije u općoj populaciji sve više opada te da raste broj građanki i građana koji ne pronalaze načine ili motivaciju artikulirati svoj glas u suvremenim demokracijama stoga jedan od zadataka onih koji rade s mladima svakako treba biti otvaranje prostora kako bi se čuo glas mladih.

Mreža za aktivaciju mladih je provela anketno istraživanje na reprezentativnom uzorku mladih od 15. do 30. godina te fokusne grupe³ s mladima, radnicima s mladima i organizacijama koje djeluju u korist mladih tijekom 2021. godine kako bi se utvrdilo koliko mladi sudjeluju u društvu te koji faktori doprinose aktivaciji.

Rezultati istraživanja provedenih unutar Mreže za aktivaciju mladih (2021; istraživački izvještaj u pripremi) su pokazali kako mladi sudjeluju u *online* djelovanju u vidu *online* sastanaka, dijeljenja sadržaja, podizanja svijesti, edukacija, potpisivanja peticija, prikupljanja donacija te sudjelovanja u raspravama.

² Izvor: <https://rm.coe.int/new-and-innovative-forms-of-youth-participation-in-decision-making-pro/1680759e6a>

³ Fokusne grupe su imale 309 sudionika u dobi od 15 do 30 godina od kojih je bio nešto veći udio osoba ženskog spola te je najviše mladih bilo u dobnoj skupini od 21 do 23 godine. Najviše sudionika pohađa studij, zatim oni koji su studij završili te na kraju oni koji pohađaju srednju školu. Rezultati provedenih fokus grupa sa mladima su pokazali kako aktivno sudjelovanje mladih u zajednici u velikoj mjeri ovisi o **utjecaju okoline ili spremnosti bliskih ljudi iz okoline da se i oni uključe.**

Stavovi	Prosječne vrijednosti
„Mislim da aktivacija mladih može pridonijeti smanjenju negativnih pojava u društvu.“	4,11
„Aktivacija pojedinca je potrebna kako bi se postigle pozitivne promjene u društvu.“	4,12
„Nemam potrebu sudjelovati u različitim aktivnostima u društvu za dobrobit zajednice.“	2,76

Uzevši u obzir važnost digitalnih prostora za mlade, postavlja se pitanje važnosti pristupa internetu i digitalnim tehnologijama, ali i važnost razvoja medijske i digitalne pismenosti te unapređenja našeg digitalnog okruženja kako bi ono bilo poticajan i siguran prostor za mlade.

Stavovi	Prosječne vrijednosti
„Ugodnije mi je sudjelovati u nekom obliku djelovanja online nego uživo.“	3,35
„Mislim da je glavna prednost online djelovanja njegova anonimnost.“	3,68
„Mislim da je glavna prednost online djelovanja mogućnost prezentacije sebe velikom broju ljudi.“	3,79
„Mislim da je online djelovanje manje kvalitete nego ono uživo.“	3,38
„Mislim da su mi online izvori važan izvor informacija o oblicima djelovanja u koje se mogu uključiti.“	3,96
„Mislim da sam medijski pismena osoba.“	4,15
„Mislim da sam informatički pismena osoba.“	4,30
„Sudjelujem u različitim oblicima društvenog djelovanja putem Interneta (poput online peticija, rasprava, akcija prikupljanja pomoći).“	3,03
„Potrebno mi je više informacija o postojanju različitih oblika djelovanja u društvu koje se odvijaju putem Interneta kako bi se u njih uključio.“	3,73
„Potrebno je formirati jedinstveno elektroničko mjesto na kojem se objavljuju sve dostupne informacije o aktivnostima za mlade u zajednici.“	3,96

Usporedba uključivanja i želje za uključivanjem	Uključen/a	Želi priliku
Sportske aktivnosti	478	180
Glazbene aktivnosti	103	141
Vjerske aktivnosti	176	17
Društvene aktivnosti (izlasci, odlasci na kavu, neformalna druženja)	618	116
Edukativne aktivnosti	178	106
Turističke aktivnosti (putovanje, cikloturizam, itd.)	171	209
Rekreacija	318	127
Humanitarni rad	146	163
Kulturne aktivnosti	111	76
Rad političkih stranaka	57	56
Rad udruga koje programski rade za mlade	59	130
Druge udruge i organizacije	38	46
Prosvjedi	12	53
Peticije	49	54
Ekološke akcije (npr. čišćenje okoliša, sadnja drveća)	98	195
Niti u jednu	88	293
Ukupno	1.000	1.000

Podaci postojećih istraživanja stoga pokazuju da mladi nisu ništa više nezainteresirani ili u otporu prema participaciji od starijih. Međutim, neki tradicionalni tipovi participacije su kod mladih manje zastupljeni npr. izlazak na izbore ili sudjelovanje u javnim savjetovanjima. Međutim, mladi više participiraju u nekim drugim oblicima participacije.

3.1. Kompetencije potrebne za građansku participaciju

U Istraživanju **političke pismenosti učenika završnih razreda srednjih škola u Republici Hrvatskoj** provedenom na nacionalno reprezentativnom uzorku maturanata tijekom 2021. godine (1.122 učenika/ica, 67 završnih razreda iz 59 srednjih škola diljem Hrvatske) s ciljem dobivanja uvida u razine i strukturu političke pismenosti učenika i učenica, pokazuju se određene manjkavosti u političkom znanju mladih, ali i otklon dijela mladih od vrijednosti demokratske političke kulture u smislu ne prihvaćanja pojedinih različitosti koje su sastavni dio demokratskih društava (Baketa i suradnici, 2021:41). Istraživanje je nastavak sustavnog ispitivanja stavova i ponašanja mladih te se naslanjaju na dva prethodna istraživanja iz 2009./2010. i 2014./2015. Uspoređujući sva tri istraživanja, dobivamo detaljniji uvid u trendove vezano za razinu znanja i informiranosti, ali i stavove i navike mladih. Istražuju se kompetencije koje uključuju znanja, ali i stavove te neke participacijske i analitičke vještine i postupanja učenika.

Vezano za znanja, u sva tri ciklusa istraženo je znanje o temeljnim političkim pojmovima, ustavno-političkom ustrojstvu te politička informiranost. U sva tri ciklusa učenici pokazuju manjkavo znanje. U 2021. i 2010. godini učenici u prosjeku točno odgovaraju na 9 od 19 pitanja (prema Baketa i suradnici, 2021:8 te Bagić i Gvozdanović, 2015:12) s tim da su učenici gimnazija kontinuirano pokazali nešto veće

znanje od učenika tehničkih škola, a oni u odnosu na učenike strukovnih škola. Učenici strukovnih škola u sva tri ciklusa provedbe istraživanja kontinuirano pokazuju najmanje znanje u istraživanim područjima. Primjera radi, u istraživanju provedenom 2015. godine gimnazijalci su u prosjeku odgovorili točno na 12 od 19 pitanja, dok su učenici trogodišnjih strukovnih programa točno odgovorili na tek 6 pitanja (Bagić i Gvozdanović, 2015:12). Uspoređujući znanje učenika u zadnjem ciklusu istraživanja 2021. godine u odnosu na ranije, ukupni rezultati znanja su slični, ali je došlo do pada razumijevanja temeljnih političkih pojmova i poznavanja ustavno-pravnog političkog poretka dok je porasla politička informiranost učenika (Baketa i suradnici, 2021:8). Osobito manjkavo znanje učenici su u sva tri ciklusa pokazali u prepoznavanju organizacija civilnog društva, ali uz pomak nabolje. U ciklusu provedenom 2021. godine 15,1% učenika zna identificirati organizacije civilnog društva i prepoznati da Centar za socijalnu skrb nije takva organizacija, dok je u 2010. točno na pitanje odgovorilo 19,7% učenika.

U 2021. godini "tri četvrtine učenika afirmativno se izjašnjava vezano za ideju da bi se svatko trebao založiti za rješavanje različitih društvenih problema u svojoj neposrednoj okolini, umjesto da čeka da to učini netko drugi", a "stavovi mladih prema političkom i civilnom angažmanu, kao i njihova percepcija političkih aktera te organizacija civilnog društva, neki su od faktora o kojima ovisi hoće li se mladi aktivnije uključiti u demokratske procese u zajednici" (Baketa i suradnici, 2021:41). Budući da su mladi izrazili da u velikom postotku (60%) smatraju da su među članstvom političkih stranaka one osobe koje se žele umrežiti s ciljem osobne koristi i dobivanja (dobrog) posla, ne treba čuditi manja spremnost mladih na uključivanje u političke stranke. Stav mladih prema udrugama nešto je pozitivniji pa se više od polovice učenika slaže da su udruge važne za razvoj demokracije i rješavanje problema u društvu, a ne slaže se s tvrdnjom da se u udrugama većinom okupljaju dokone osobe čiji je cilj prigovarati. Oko polovice učenika ne smatra da pozivom na štrajk sindikati ugrožavaju sigurnost osoba i države, iz čega se može zaključiti da u prosjeku

mladi podržavaju ovakav oblik izražavanja nezadovoljstva i vršenja pritiska na vladajuće.

Slični stavovi izraženi su i tijekom prethodnog ciklusa istraživanja (Bagić i Gvozdanović, 2015) pri čemu 80,1% ispitanika smatra da se svatko od nas treba zauzeti za rješavanje društvenih problema u svojoj sredini, a ne čekati da ih riješi netko drugi. No, stavovi o medijima i političkim strankama pokazivali su određeno odstupanje od demokratski uključivih stavova jer su mladi pokazali sklonost ukidanju nekih medija (51,9%) i nekih političkih stranaka (70,2%).

Potrebu za razvoj kompetencija potvrdilo je i istraživanje **Mreže za aktivaciju mladih** gdje su mladi s prosječnim odgovorom 3,53 (na skali od 1 do 5) potvrdili da im je potrebno više znanja i vještina.

Kompetencije	Prosječna vrijednost
„Potrebno mi je više znanja i vještina kako bih se mogao aktivirati i sudjelovati u aktivnostima u zajednici.“	3,53

Mladi smatraju da mediji potiču na razmišljanje i aktivaciju, iako uglavnom nemaju potpuno povjerenje prema medijima te stoga navode da informacije s kojima se susreću provjeravaju iz više izvora. Isto tako, iskazali su nepovjerenje prema vlasti, a povjerenje u organizacije i udruge ovisi o tipu organizacije/udruge (Istraživački izvještaj Mreže za aktivaciju mladih, 2021).

3.2. Motivacija i spremnost mladih na društveni angažman

Važno je razumjeti što motivira mlade da se aktiviraju u društvu, odnosno da prihvate poziv za uključenje u građanski aktivizam. Što je to što motivira neke mlade, a druge ne? I kako je motivacija slična ili različita za mlade koje dolaze iz različitih konteksta?

Motivaciju mladih na aktivno sudjelovanje možemo gledati iz perspektive intrinzične i ekstrinzične motivacije (Ryan i Deci, 1962). Intrinzičnu motivaciju možemo prepoznati kod mladih koji kažu da aktivno sudjeluju u društvu jer se osjećaju korisnim te osjećaju unutarnje zadovoljstvo sudjelovanjem, dok kod ekstrinzične motivacije prepoznavamo mlade koji se uključuju radi postizanja nekog svog cilja, na primjer obogatiti svoj životopis kako bi bili konkurentniji na tržištu rada.

U daljnjem traženju odgovora toga što motivira mlade da se uključe, iznimno je važan proces koji Colby i Damon (1992) nazivaju transformacijski potencijal motivacije, odnosno mlada osoba koja se uključi u aktivizam iz, na primjer, želje da dobije crticu u životopisu, može tijekom sudjelovanja osjetiti i unutarnje zadovoljstvo te to postane primarna motivacija.

Međutim, za potrebe ovih smjernica, predstaviti ćemo sveobuhvatnu kategorizaciju motivacije prema Ballardu (2014) koji prepoznaje četiri kategorije motivacije kao i dvije kategorije prepreka uključivanju mladih. **Osobni razlog** obuhvaća motivaciju mladih za uključivanje u aktivnosti oko kojih osjećaju strast, osobno ih se tiče te imaju intenzivne vrijednosti za postizanja pozitivnih promjena oko problema koji prepoznaju kao važan jer je dio njihovog života. **Uvjerenja** su prepoznata kao motivacija da je aktivno sudjelovanje i aktivizam važan sam po sebi, važno je biti uključen i doprinositi pozitivno svojoj zajednici. **Osobni cilj** se prepoznaje kao kategorija motivacije koja obuhvaća želju mlade osobe za osobnim rastom i razvojem,

napredovanjem, učenjem određene vještine. Te **Odaziv na poziv** kao kategorija koja obuhvaća mlade koji se uključuju jer ih je netko pozvao, na primjer prijatelj ili odrasla osoba. Ipak, sve ove kategorije motivacije nisu strogo određene jer mlada osoba može biti motivirana iz više razloga odnosno motivacija se može mijenjati tijekom aktivnog sudjelovanja. Kada govorimo o tome što mlade sprječava u tome da se uključe, Ballard (2014) prepoznaje osobne i sistemske prepreke. **Osobne prepreke** su prepoznate kod mladih koji nemaju jak interes za uključivanjem, osjećaju da nisu dovoljni da nešto promjene ili imaju principe oko neuključivanja. **Sistemske prepreke** s druge strane obuhvaćaju prepreke koje mladi imaju da bi se uključili, a vezane su za nedostatak mogućnosti za uključivanje poput otežanog pristupa ili nedovoljno vremena, sredstava i znanja što sve dovodi do uvjerenja mladih da je njihovo uključivanje uzaludno, nevažno i da ništa neće promijeniti.

Ove različite kategorije motivacije za uključivanje mladih kao i prepreke za uključivanjem, mogu se prepoznati u anketnom istraživanju koje je provedeno u sklopu projekta Mreže za aktivaciju mladih (2021) na reprezentativnom uzorku od 1 000 mladih osoba oko razloga (ne)aktivacije mladih u društvu kao i u kvalitativnom istraživanju kroz 72 fokusne grupe za mlade sudionike iz cijele Hrvatske.

Osobine/motivacija	Prosječne vrijednosti
„Mislim da mi moje osobine (npr. komunikativnost, pedantnost, kreativnost, upornost, empatija, svjesnost) olakšavaju aktivaciju u društvu.“	3,93
„Potrebno mi je vidjeti pozitivne rezultate aktivacije drugih osoba kako bih se i sam uključio u aktivnosti od dobiti za zajednicu.“	3,60
„Aktivno sudjelovanje u društvu mi je potrebno kako bih se osjećao korisno.“	3,42

Tako je prema rezultatima ovog istraživanja, motivacija sudionika da se uključe u aktivnosti u zajednici različita i obuhvaća okolinske razloge poput važnosti da je netko njima već blizak uključen te da im je aktivnost pristupačna odnosno dobro prometno povezana ili da uključivanje ovisi o tome imaju li slobodnog vremena i kakva im je financijska situacija. Međutim, sami sudionici navode i prepreku poput nedovoljne vidljivosti mogućnosti za uključivanjem, posebice u lokalnim zajednicama gdje mladi nisu upoznati s lokalnim politikama i općenito ne postoji puno mogućnosti za uključivanje. Isto tako, sudionici istraživanja su za karakteristike aktivnih osoba navodili komunikativnost i društvenost, proaktivnost, empatičnost, a za motivaciju su navodili vlastite kompetencije, osobni rast i razvoj te zadovoljstvo zbog pomaganja drugima odnosno bolji život u zajednici.

Izjasnili su se kako imaju potrebu za pokretanjem promjena u društvu, a za primjere vlastite aktivnosti u zajednici navodili su volontiranje, uključenost u udruge i savjet mladih te sudjelovanje u radu kulturno-umjetničkih društava, dobrovoljnih vatrogasnih društava i slično. Veliki broj sudionika i sudionica je stava da je aktivacija pojedinaca potrebna kako bi se postigle pozitivne promjene u društvu. Pokazalo se da je veća motiviranost za sudjelovanje povezana s većim osobnim zadovoljstvom i interesima, željom za stjecanjem novih znanja, solidarnosti i aktivacijom potaknutom stvarima koje se žele promijeniti zbog negativnih iskustava (Istraživački izvještaj Mreže za aktivaciju mladih, 2020).

Prema iznesenim stavovima mladih u istraživanju i provedenim fokusnim grupama vidljivo je da mladi kao najvažniji preduvjet za početak aktivacije procjenjuju motivaciju, odnosno spremnost na djelovanje ili reagiranje na ideje. Mladi već iskustvom aktivacije razvijaju znanja i vještine, što je pristup iskustvenog učenja koji se često primjenjuje u rad s mladima. Ipak za kasnije postizanje većeg doprinosa rješavanju nekog društvenog problema pokazuje se važnost kompetencija

(Istraživački izvještaj Mreže za aktivaciju mladih, 2020). Aktivni mladi ispitanici smatraju kako im upravo njihove osobine poput komunikativnosti, pedantnosti, kreativnosti, upornosti, empatije i savjesnosti olakšavaju aktivaciju u društvu. Sami mladi izražavaju da im je potrebno više znanja i vještina kako bi se mogli učinkovito aktivirati i sudjelovati u rješavanju problema u zajednici. Jasno je kako aktivni pojedinci potaknuti intrinzičnom motivacijom nalaze način za aktivaciju u društvu te uče tijekom same aktivacije, dok su neaktivnim pojedincima za aktivaciju potrebni poticaji i motiviranje u vidu otvaranja prilika, a često i dodatna znanja i vještine.

Želimo li potaknuti i podržati participaciju mladih, moramo se zapitati koje kompetencije-znanja, sposobnosti, vještine i kakve stavove mladi imaju o participaciji te kako ih kroz život razvijaju. Europski referentni okvir ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje naglašava pojam kompetencija koji se sastoji od znanja, ali ne samo od znanja nego i od vještina i sposobnosti te stavova i vrijednosti. Dokument utvrđuje osam ključnih kompetencija koje se razvijaju od ranog djetinjstva do odrasle dobi formalnim, neformalnim i informalnim učenjem te koje su potrebne kako bi se postiglo osobno ispunjenje i razvoj, zapošljivost, socijalna uključenost i aktivno građanstvo (2018: 1-2). Za aktivaciju u društvu možemo reći kako su najbitnije dvije – socijalna kompetencija te građanska kompetencija, a za razvoj svake kompetencije nužno je zadovoljiti tri preduvjeta koja se međusobno isprepliću i nadopunjuju – osnovno znanje o kompetenciji, razvijene osobne vještine i stavovi povezani s kompetencijom. S obzirom na to da je najveća mogućnost usvajanja potrebnih znanja, vještina i stavova vezanih za ove kompetencije u okviru formalnog učenja tijekom obaveznog osnovnoškolskog obrazovanja, mjesto usvajanja tih znanja, vještina i stavova trebalo bi biti omogućeno u odgojno-obrazovnim institucijama. Vezano za znanje, korisno je citirati i Galstona (2001: 223 prema Kovačić i Čulum 2015:19) koji tvrdi da posjedovanje političkog znanja pomaže pojedincima da bolje razumiju svoje interese, kao pojedinci i kao članovi grupe, te im omogućuje bolje shvaćanje utjecaja različitih javnih politika na njihove interese.

3.3. Primjeri dobre prakse aktivnog sudjelovanja mladih

3.3.1. Društveno korisno učenje u suradnji organizacija civilnog društva i fakulteta

Akadska zajednica posljednjih desetak godina provodi niz programa kojima nastoji razviti civilnu misiju sveučilišta i u Hrvatskoj i u svijetu te na taj način obrazovati studente u društveno odgovorne i aktivne građane. Postoji nekoliko modela kojima se to provodi, poput *učenja zalaganjem u zajednici*, odnosno *društveno korisnog učenja*, kao i kroz modele podrške *volontiranju u zajednici*.

A) Edukacijsko rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu (<http://www.erf.unizg.hr/attachments/article/440/ERF-Katalog-VolonterskiRad2014-15.pdf>); opis aktivosti:

Na preddiplomskim studijima ERF-a nudi se Volonterski rad kao izborni kolegij za čije polaganje student prikuplja 3 ECTS-a. Za ovaj oblik nastave student/-ica je dužan/-na prikupiti minimalno 20 volonterskih sati u programima neke od udruga civilnog sektora, kao i organizacija i ustanova s kojima ERF surađuje. Studenti imaju mogućnost, u dogovoru s nositeljima i suradnicima na kolegiju, samostalno predložiti udrugu ili program na kojem žele volontirati.

B) Kolegiji vezani uz društveno korisno učenje na Sveučilištu u Zagrebu: Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti (<https://inf.ffzg.unizg.hr/index.php/hr/drustveno-korisno-ucenje>)

Sredstvima Europskog socijalnog fonda financirani su programi razvoja volonterstva te razvoj programa društveno korisnog učenja kroz suradnju fakulteta s organizacijama civilnog društva. Na posljednjoj godini diplomskog studija Informacijskih i komunikacijskih znanosti Filozofskog Fakulteta model društveno korisnog učenja (DKU) uveden je eksperimentalno u ak. god. 2006/07. Nakon uspješne evaluacije projekata u testnoj fazi, DKU je uvedeno u nastavni plan i

program diplomskog studija u akademskoj godini 2007/08 te se još provodi.

C) Fakultet političkih znanosti

(https://www.fpzg.unizg.hr/znanost_i_istrazivanja/projekti/domaci_projekti/dku_gong)

Uz ovaj oblik financijske podrške, društveno korisno učenje je razvijeno na Fakultetu političkih znanosti

(https://gong.hr/media/uploads/brosura_dku.pdf).

D) Studijski centar socijalnog rada Pravnog fakulteta

(<https://www.pravo.unizg.hr/scsr/kp/predmet/dkusi>)

Studijski centar socijalnog rada Pravnog fakulteta u Zagrebu je razvio kolegij Društveno korisno učenje i socijalne intervencije koji se nastavio provoditi i tijekom zahtjevnih pandemijskih godina u suradnji sa širim krugom udruga među kojima je i Ambidekster klub, što je omogućilo studentima nastavak nekog oblika društvenog angažmana i razvoj vještina i tijekom izrazito zahtjevnog razdoblja kada se nastava provodila i elektroničkim putem te kada je bilo manje mogućnosti za razvoj kompetencija.

E) Sveučilište u Rijeci (<http://zalaganjeuzajednici.uniri.hr/>)

Projektom „Učenje zalaganjem u zajednici: povezivanje studenata i lokalne zajednice“ osigurava se poučavanje kroz studentski angažman i zalaganje u zajednici, što je primjer dobre prakse koji se već godinama provodi na Sveučilištu u Rijeci. Projekt je nastao kao rezultat dugogodišnjeg predavačkog iskustva (od akademske godine 2007./2008.) koji se istodobno odvijao na dva raznorodna fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Riječ je o kolegijima Strateški menadžment, Istraživanje tržišta i Promocija na Katedri za Organizaciju i menadžment i Katedri za Marketing Ekonomskog fakulteta u Rijeci te kolegiju Evaluacijska istraživanja na Odsjeku za

Pedagogiju Filozofskoga fakulteta u Rijeci.

F) Mladi u suvremenom društvu, program cjeloživotnog obrazovanja koji se provodi u partnerstvu Sveučilišta u Rijeci, Sveučilišta u Ljubljani i Instituta za društvena istraživanja (Izvedbeni plan programa - <https://www.idi.hr/mladi/izvedbeniplan.html>)

Mladi u suvremenom društvu je jednogodišnji program cjeloživotnog obrazovanja. Uključuje područja: 1) istraživanja mladih; 2) rad s mladima te 3) participacija mladih u razvoju zajednice te je uz teorijski dio predviđeno i stjecanje praktičnog iskustva kroz učenje zalaganjem u zajednici.

3.3.2. Volontiranje u odgojno – obrazovnim ustanovama

Volontiranje u odgojno–obrazovnim ustanovama predstavlja koncept u kojem obrazovne ustanove mogu promicati, poticati i organizirati volontiranje, prenijeti vrijednosti kao što su solidarnost, zajedništvo, povjerenje, uvažavanje drugih, odgovornost, znanje, pravednost, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, empatija, društvena jednakost, radne navike, ljudska prava, zdravlje, te kao iskustvo kojim mladi mogu razvijati samopoštovanje, stjecati nova znanja i vještine, nova poznanstva, osjećati se korisnima te konstruktivno provoditi svoje slobodno vrijeme, a neki od njih, volontirajući za druge, steći svoja prva profesionalna iskustva.

Kao dobar izvor ideja i koraka kako organizirati volonterski program u školi može poslužiti publikacija Volonterskog centra Osijek (2019): [Generacija za V](#). Zašto i kako organizirati volonterske programe u ustanovama odgoja i obrazovanja?

3.3.3. Građanski odgoj i obrazovanje u formalnom odgojno-obrazovnom sustavu

A) Građanski odgoj i obrazovanje u Rijeci (<https://www.rijeka.hr teme-za-gradane/odgoj-i-obrazovanje/osnovne-skole/programi-i-projekti-u-osnovnim-skolama/gradanski-odgoj-obrazovanje/>, <https://gradanskiodgoj.rijeka.hr/>)

Grad Rijeka od školske godine 2016./2017. učenicima viših razreda osnovne škole omogućava pohađanje predmeta Građanski odgoj i obrazovanje kao izvannastavne aktivnosti koja se provodi 1-2 sata tjedno.

Za navedeni program Grad Rijeka je izradio priručnike za učenike: “Učenik građanin” – priručnik za 5 i 6. razred dostupan na: <https://www.rijeka.hr/wp-content/uploads/2016/06/Priru%C4%8Dnik-%E2%80%99EU%C4%8Denik-gra%C4%91anin%E2%80%99C.pdf>.

“Učenici građani: informirani, aktivni i odgovorni” – priručnik za 7. i 8. razrede dostupan na: <https://www.rijeka.hr/wp-content/uploads/2018/09/Priru%C4%8Dnik-U%C4%8Denici-gra%C4%91ani-informirani-aktivni-i-odgovorni.pdf>.

B) Osijek to GOO! (<https://www.osijek.hr/osijek-to-goo/>, <https://dkolektiv.hr/hr/osijek-to-goo/>)

Četiri osječke organizacije civilnoga društva (DKolektiv, Nansen dijalog centar, Udruga za rad s mladima “Breza” i Dječji osječki kreativni centar Dokkica) uz podršku Grada Osijeka provode program usmjeren na sustavno unapređenje kvalitetnog provođenja građanskog odgoja i obrazovanja (GOO), a posebice na kapacitiranje i podršku nastavnicima osnovnih škola za uvođenje građanskog odgoja i obrazovanja kao izvannastavne aktivnosti. Nakon provedene edukacije, 6 škola je uvelo GOO kao izvannastavnu aktivnost te je u prve dvije godine provedbe na nastavi GOO-a sudjelovalo oko 150 učenika.

3.3.4. Neformalni obrazovni programi pripreme i podrške mladima u participaciji

A) Studiji o mladima za mlade Mreže mladih Hrvatske (<https://www.cms.hr/hr/mirta/studiji-o-mladima-za-mlade>)

Studiji o mladima za mlade su prema opisu na web stranici Centra za mirovne studije, jednogodišnji neformalni program u organizaciji Mreže mladih Hrvatske koji je namijenjen obrazovanju mladih aktivistica i aktivista. Svrha programa je osnažiti mlade ljude za aktivan angažman u području rada s mladima i za uključivanje u lokalnu zajednicu i procese sudioničke demokracije.

B) Mirovni studiji (<https://www.cms.hr/hr/mirovni-studiji>)

Mirovni studiji su program neformalnog obrazovanja Centra za mirovne studije koji educira, motivira, osnažuje i povezuje ljude za rad na društvenoj promjeni. Na web stranici se navodi da se Mirovni studiji bave razumijevanjem uzroka društvenih nepravdi, razvijanjem pristupa za otpor direktnom i strukturnom nasilju, opresiji i isključivanju te vizioniranjem i isprobavanjem pravednijih praksi i modela organiziranja. Program je namijenjen građanima zainteresiranim za angažman na društvenoj promjeni.

C) Demoakademija (<https://www.dkolektiv.hr/public/hr/demo-academy>)

Jednogodišnji neformalni program obrazovanja kojeg organizira i provodi DKolektiv usmjeren na razvoj znanja, jačanje vještina te oblikovanje stavova i ponašanja koji su osnova društvenog i političkog angažmana građana te su važni za realizaciju ljudskih i građanskih prava i odgovornosti. Nike samo za mlade, nego općenito građane radi podrške i razvoja vještina za građansku participaciju.

4. ZAKLJUČCI

Građansko sudjelovanje mladih ovisi o vanjskim faktorima kao što su prilike i podrška te o unutarnjim faktorima vezanim za motivaciju i kompetencije mladih, odnosno njihova znanja, vještine, stavove i vrijednosti.

U opisu problema istaknuto je da se ponekad u stručnim raspravama raspravlja o mladima kao o pasivnima i nezainteresiranim za sudjelovanje, ali pri ovakvim kvalifikacijama mladih dužni smo kao društvo postaviti neka pitanja: (1) Javlja li se sve veći gubitak povjerenja i interesa za tradicionalne oblike participacije kao što su izbori samo kod mladih ili ista tendencija postoji i kod starijih dobnih skupina? (2) Prepoznajemo li i istražujemo li u dovoljnoj mjeri građansko sudjelovanje mladih i kad se po svojim pojavnim oblicima i područjima razlikuje od tradicionalnih oblika participacije koji su učestaliji kod starijih dobnih skupina? (3) Kako smo kao zajednica pripremili mlade za participaciju te imaju li oni dovoljno prilika stvarno utjecati na odluke koje se odnose i na njihov život?

Istraživanja spomenuta u prethodnim poglavljima pokazuju da motivacija mladih te njihovi unutarnji resursi za aktivni angažman u društvu mogu biti raznoliki te varirati tijekom vremena. U pozivanju mladih na aktivno sudjelovanje potrebno je prepoznavati moguću motivaciju te unutarnje snage koje će potaknuti mlade na aktiviranje, poput njihovog interesa za angažman, za učenje novih vještina odnosno kompetencija, interesa za zajedništvo i udruživanje da se nešto korisno učini u zajednici, ali i međusobnom povezivanju i druženju.

Sami mladi za početak aktivacije osobito naglašavaju važnost motivacije i dostupnosti prilika stoga sastavni dio rada s mladima treba biti upravo otvaranje prilika i motiviranje, pri čemu mladi trebaju biti sukreatori, a ne samo korisnici aktivnosti.

Mladi sami prepoznaju da nemaju dostatne kompetencije jer ih nemaju prilike razvijati što ukazuje na važnost građanskog odgoja i obrazovanja u obveznom dijelu formalnog odgojno obrazovnog sustava, ali i u neformalnom obrazovanju koje će otvarati prilike za doprinos mladih te kojim će mladi kritički analizirati postojeće oblike participacije i odabrati svoje područje interesa i načine društvenog angažmana. U sastavni dio rada s mladima, u sklopu formalnog i neformalnog obrazovanja, treba integrirati i razvijati rad na temama koje mladi prepoznaju kao važne, a tiče se njihovog života i budućnosti u Hrvatskoj, Europskoj uniji te globalno.

Mladi ističu problem nedostatne informiranosti zbog čega je vrlo opravdano posebnu pozornost posvetiti njihovom informiranju. Prijedlog je kreirati elektroničko mjesto na kojem će biti dostupne sve informacije važne za aktivaciju mladih (edukativni video materijali, edukativni tekstovi, popisi nadolazećih događaja, iskustva mladih i slično).

Digitalni prostori sudjelovanja i participacije pokazali su se vrlo važni za mlade stoga je taj oblik angažmana potrebno prepoznati te osigurati uvjete da se on razvija u poticajnom i sigurnom okruženju. To podrazumijeva osiguravanje dostupnosti interneta i tehnologija, ali i politika regulacije medija kako bi se osiguralo poticajno i sigurno okruženje te razvoj medijske i digitalne pismenosti mladih.

5. PREPORUKE

Mreža za aktivaciju mladih u nastavku donosi sljedeće preporuke za donositelje odluka i tijela javne vlasti.

U sklopu formalnog obrazovnog sustava potrebno je **razvijati kompetencije za aktivno građanstvo** kako **međupredmetnim sadržajima** tako i **zasebnim obveznim predmetom** “Građanski odgoj i obrazovanje” tijekom obveznog obrazovanja koji će osigurati svim učenicama i učenicima u Republici Hrvatskoj jednaku priliku za razvoj građanske i socijalne kompetencije. Takav **predmet potrebno je uvesti i na visokoobrazovne institucije**, a osobito na one na kojima se obrazuju buduće odgojno-obrazovne radnice i radnici. Potrebno je **osigurati dodatna osposobljavanja** za one zaposlene u odgojno-obrazovnom sustavu za međupredmetnu provedbu aktivnosti za razvoj građanske i socijalne kompetencije učenika i učenika.

Građanski odgoj i obrazovanje treba ne samo sadržajno, nego i **metodički poticati razvoj kompetencija i to ne samo znanja, nego i vještina i demokratskih vrijednosti**. Također, ovaj program treba **poticati kritičko mišljenje i društveni angažman mladih** u oblicima i područjima za koje pokazuju interes. Dakle, građanski odgoj i obrazovanje treba biti usmjereno na razvoj sve 3 funkcionalne sastavnice kompetencija (**znanja, vještine/sposobnosti, stavovi/vrijednosti**) te na strukturalne sastavnice koje uključuju: **ljudsko-pravnu, gospodarsku, kulturnu, ekološku, političku i društvenu domenu, uključujući medijsku i digitalnu pismenost, osnovnu pravnu pismenost te sposobnost kritičke analize**).

Također, potrebno je kao sastavni dio građanskog odgoja i obrazovanja, **mladima otvarati prilike za društveni angažman u sklopu volontiranja i učenja zalaganjem u zajednici**, odnosno društveno korisno učenje.

S nacionalne razine potrebno je **potaknuti i omogućiti odgojno-obrazovnim institucijama da u suradnji s udrugama koje rade u korist mladih, ustanovama i centrima za mlade razvijaju programe volontiranja i učenja zalaganjem u zajednici** (društveno korisnog učenja) kako bi promicale solidarnost i otvorile mladima prilike za učenje društvenim angažmanom i doprinosom zajednici.

Potrebno je **podržavati razvoj neformalnih programa građanskog odgoja i obrazovanja** te osiguravati mladima dostupnost istih, osobito evaluiranih programa dobre prakse.

Javne institucije, osobito one iz područja mladih i obrazovanja, trebaju u javnoj komunikaciji osvještavati o važnosti razvoja građanskih i društvenih kompetencija mladih.

Kako bi bile poticajne i motivirajuće te kako bi vodile računa o interesima mladih kao i potrebama u zajednici, **obrazovne i volonterske aktivnosti trebaju biti organizirane na način da mladi budu sukreatori, ravnopravno uključeni u sve faze razvoja aktivnosti** od ideje do provedbe kako bi se njegovala i razvijala njihova motivacija za društvenim djelovanjem te kako bi se čuo njihov glas u zajednici.

S nacionalne razine potrebno je **financijski i infrastrukturno podržati razvoj mreže centara i programa za mlade** koji bi mogli podržati neformalno obrazovanje mladih u području građanskog sudjelovanja i dodatni društveni angažman mladih u zajednici.

6. POPIS IZVORA I LITERATURE

Adler, R. P., Goggin, J. (2005). What do we mean by “civic engagement?”

Journal of Transformative Education, 3, 236-253.

Andolina, M. W., Jenkins, K., Zukin, C. i Keeter, S. (2003). Habits from home, lessons from school: Influences on youth civic engagement. *PS: Political Science & Politics*, 36(2), 275- 280. Pristupljeno 25.10.2021.

Poveznica:

[net/publication/231908803 Habits from Home Lessons from School Influences on Youth Civic Engagement](https://www.researchgate.net/publication/231908803_Habits_from_Home_Lessons_from_School_Influences_on_Youth_Civic_Engagement))

Arnett, J. J. (2004). Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties. Oxford University Press.

Bagić, D. i Gvozdanić, A. (2015): Istraživanje političke pismenosti učenika završnih razreda srednjih škola u Republici Hrvatskoj . Istraživački izvještaj, GOOD inicijativa, Gong i Institut za društvena istraživanja. Pristupljeno 25.10.2021.

Poveznica <http://goo.hr/wp-content/uploads/2015/09/ISTRA%C5%BDIVANJE%20POLITI%C4%8CKE-PISMENOSTI-U%C4%8CENIKA-ZAVR%C5%A0NIH-RAZREDA%20SREDNJIH-%C5%A0KOLA.pdf>

Baketa, N., Bovan, K. i Matić Bojić, J. (2021). Istraživanje političke pismenosti učenika završnih razreda srednjih škola u Republici Hrvatskoj - istraživački izvještaj za 2021. godinu. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu. Pristupljeno 25.10.2021.

Poveznica: http://goo.hr/wp-content/uploads/2021/05/politicka_pismenost_ucenika_i_ucenica_2021_istrazivacki_izvjestaj.pdf

Ballard, Parissa J. (2014): What Motivates Youth Civic Involvement? *SAD, Journal of Adolescent Research*, 29:4:439-463. Pristupljeno 25. listopada 2021. Poveznica: <https://doi.org/10.1177/0743558413520224>

Bužinkić, E., Čulum, B., Horvat, M. i Kovačić, M. (2015). Youth work in Croatia: collecting pieces for a mosaic. *Child & youth services*, 36(1), 30-55. Bužinkić, E.,

Ćulum, B., Horvat, M., Kovačić, M. (2015) Youth work in Croatia: collecting pieces for a mosaic. Child and youth services, 36 (1). pp. 30-55. ISSN 0145-935X (Print), 1545-2298 (Online)

Pristupljeno 25.10.2021.

Colby, A., Damon, W. (1992). Some do care: Contemporary lives of moral commitment. New York, NY: The Free Press.

Crowley A. i Moxon D. (2017). *New and Innovative Forms of Youth Participation in Decision-making Processes*. Stasbourg Cedex: Council of Europe Publishing.

Pristupljeno: 25.10.2021. Poveznica: <https://edoc.coe.int/en/youth-in-europe/7625-new-and-innovative-forms-of-youth-participation-in-decision-making-processes.html>

Goździk-Ormel, Ž. (2008). *Have your say!: Manual on the revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life*. Stasbourg Cedex: Council of Europe Publishing. (HAVE YOUR SAY! Manual on the revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life

Pristupljeno 25.10.2021. Poveznica: <https://rm.coe.int/16807023e0>

Gvozdanović, A., Ilišin, V., Adamović, M., Potočnik, D., Baketa, N. & Kovačić, M. (2019) *Istraživanje mladih u Hrvatskoj 2018./2019.*. Zagreb, Friedrich Ebertt Stiftung.

Gvozdanović, A. (2015): *Istraživanje percepcije i stavova ispitanika o građanstvu*. Istraživački izvještaj, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu i GOOD inicijativa. Pristupljeno 25.10.2021. Poveznica: <http://goo.hr/wp-content/uploads/2015/09/Rezultati-istra%C5%BEivanja-percepcije-i-stavova-ispitanika-o-gra%C4%91anstvu.pdf>

Horvat, M. And Šegrt, S. (2015): Croatian Youth: about democratic values and civic engagement. *Activecitizenship* 2 (62-67), ECF.

Pristupljeno 25.10.2021.

Poveznica: <http://civic-forum.eu/en/publication/activizenship-2-values-democracy-citizenship>

Kekez, A., Horvat, M. i Šalaj, B. (2017). Citizenship Education in Croatia: At the margins of the system. *JSSE-Journal of Social Science Education*, 16(2), 19-29. Kekez, A., Horvat, M., Šalaj, B. (2017): Citizenship Education in Croatia: At the Margins of the System. Journal of

Social Science Education, Volume 16, Number 2, DOI 10.2390/jsse-v16-i2-161.

Pristupljeno

25.10.2021.

Poveznica:

<http://www.jsse.org/index.php/jsse/article/view/1617>

Kovačić M., Čulum, B. (2015): Teorija i praksa rada s mladima: prilog razumijevanju rada s mladima u hrvatskom kontekstu. Zagreb, Mreža mladih Hrvatske.

Pristupljeno 25.10.2021. Poveznica:

Kovačić, M. i Horvat, M. (2016). *Od podanika do građana: razvoj građanske kompetencije mladih*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu i GONG (2016): **Od podanika do građanina: razvoj građanske kompetencije mladih**. Kovačić, M. i Horvat, M. (ur). Zagreb.

Pristupljeno 25.10.2021. Poveznica:

<http://idiprints.knjiznica.idi.hr/507/1/Od%20podanika%20do%20gra%C4%91ana.pdf>

Jones, D., Feigenbaum, P i Jones, D. F. (2021). Motivation (Constructs) Made Simpler: Adapting Self-Determination Theory for Community-Based Youth Development Programs. *Journal of Youth Development*, 16(1), 7-28. (Motivation (Constructs) Made Simpler: Adapting Self-Determination Theory for Community-Based Youth Development Programs Pristupljeno 25.10.2021. Poveznica:

<https://jyd.pitt.edu/ojs/jyd/article/view/21-16-1-FA 1/1223>)

Konvencija o pravima djeteta (Ujedinjeni narodi, 1989). Pristupljeno 25.10.2021.

Poveznica: [https://www.unicef.hr/wp](https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf)

[content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf](https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf)

Larson, R. W. i Rusk, N. (2011). Intrinsic motivation and positive development. *Advances in child development and behavior*, 41(1), 89-130. (How Youth Professionals Can Support the Development of Intrinsic Motivation. Pristupljeno 25.10.2021. Poveznica:

<http://youthdev.illinois.edu/wp->

[content/uploads/2013/10/Larson-Rusk-2011-Intrinsic
Motivation-and-Positive-
Development-Mot-Pos-Dev.pdf](https://content/uploads/2013/10/Larson-Rusk-2011-Intrinsic-Motivation-and-Positive-Development-Mot-Pos-Dev.pdf)

Shier, H. (2001). Pathways to participation: Openings, opportunities and obligations. *Children & society*, 15(2), 107-117. Shier model 2001 participacija djece. Pristupljeno 25.10.2021. Poveznica:

[https://www.researchgate.net/publication/233551300 Pathways to participatio
n Openings opportunities and obligations](https://www.researchgate.net/publication/233551300_Pathways_to_participation_Openings_opportunities_and_obligations)

Primjeri dobre prakse (iz cijelog svijeta), ima osvrt na Balkan, mislim da zaključak može biti koristan. Pristupljeno 25.10.2021. Poveznica:

[https://iyfglobal.org/sites/default/files/WW Youth Participation.pdf](https://iyfglobal.org/sites/default/files/WW_Youth_Participation.pdf)

Smjernice za kvalitetnu participaciju djece u javnim politikama i odlučivanju (UNICEF, 2020). Pristupljeno 25.10.2021. Poveznica:
[https://www.researchgate.net/publication/354111111 Smjernice_za_kvalitetnu_participaciju_djece_u_javnim_politikama_i_odlucivanju](https://www.researchgate.net/publication/354111111_Smjernice_za_kvalitetnu_participaciju_djece_u_javnim_politikama_i_odlucivanju)

Lundy model 2007

[https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/lundy_model_of part
icipation.pdf](https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/lundy_model_of_participation.pdf) participacija djece (noviji model)

Nacionalni program za mlade Republike Hrvatske (2009). Pristupljeno 25.10.2021. Poveznica: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2009_07_82_1988.html

Obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo kao instrument razvoja mladih Pozicijski dokument Mreže mladih Hrvatske. Dostupno na: [https://www.mmh.hr/baza znanja/pozicijski dokumenti](https://www.mmh.hr/baza_znanja/pozicijski_dokumenti); pristupljeno 24.12.2021.

Dokumenti i publikacije:

HAVE YOUR SAY! Manual on the revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life

Pristupljeno 25.10.2021. Poveznica: <https://rm.coe.int/16807023e0> European Values Study (2008)

**GRAĐANSKE I SOCIJALNE KOMPETENCIJE,
MOTIVACIJA I UNUTARNJE SNAGE KOJE
UTJEČU NA AKTIVACIJU MLADIH**

Fokusne grupe Mreže za aktivaciju mladih

Istraživanje Mreže za aktivaciju mladih

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

